

УДК 330.341 (477)

Христина Тимик, студентка факультету менеджменту та маркетингу
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка

ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ МОДЕЛІ ВІДКРИТОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ЯК ВИКЛИК ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У статті досліджуються проблеми та перспективи формування відкритої економіки України в умовах інтеграції та глобалізації. Увага концентрується на різних формах прояву глобалізації та зростанні відкритості національних економік. Зроблено висновок про необхідність формування ефективної моделі відкритої економіки України шляхом виробництва чіткої політики макроекономічного впливу на формування напрямів геоелектричної моделі України та перспективної національної економіки.

Ключові слова: глобалізація, інтеграція, відкритість економік, спільні підприємства, робоча сила, конкурентоспроможність.

Актуальність теми. Міжнародне співробітництво в результаті збільшення його обсягів та поглиблення взаємодії дедалі більше впливає на характер і перспективи розвитку національних економічних комплексів. При цьому можна казати про перехід кількісних змін у нову якість кооперації: на певних стадіях інтегрованості економік виникає феномен відкритості (або відкритих) економік. Має місце діалектичний зв'язок процесу глобалізації і відкритості національних економік. З одного боку, відкритість національних економік є передумовою глобалізації; з іншого – глобалізація призводить до розширення процесу відкритості національних економік, є одним із проявів глобалізації. Жодна з цивілізованих країн світу, в тому числі і Україна, не може стояти осторонь глобальних процесів. Створення моделі ефективної відкритої економіки є викликом глобалізації, що, в свою чергу, призведе до подальшого зближення та переплетення національної економіки зі світовим господарством, перспективи членства у Європейському Союзі, з метою формування ринкової економіки, забезпечення високої якості макроекономічного розвитку та зростання добробуту населення.

Аналіз останніх публікацій. Проблема формування ефективної моделі відкритої економіки України в умовах глобалізації є актуальною з точки зору нагальності її розв'язання та абсолютно новою в частині існуючих теоретичних напрацювань. Разом з тим заслуговують на увагу праці таких вітчизняних економістів як Г. Климка, А. Кредісова, Д. Лук'яненко, А. Румянцева, В. Рокочі, А. Філіпенка, В. Новицького, А. Гальчинського, О. Шниркова.

Мета статті полягає у дослідженні основних тенденцій розвитку глобалізаційних процесів, що неминуче призвели до формування відкритого економічного профілю національних економік, а також у виявленні проблемних питань та напрямків формування ефективної моделі відкритої економіки України в умовах глобалізації.

Виклад основного матеріалу. До початку третього тисячоліття виник глобально функціонуючий світовий виробничо-господарський механізм, складовими якого стали окремі національні економіки. Роль і місце будь-якої країни у сучасному світовому господарстві і міжнародному поділі праці (МПП) стала залежати від багатьох факторів. До числа основних належать: динаміка розвитку національної економіки, ступінь відкритості і залучення в МПП, її уміння адаптуватися до умов міжнародного господарського життя [3, 16].

Відкритою економікою можна назвати національний господарський комплекс, який бере участь у системі міжнародного поділу праці та опосередковує в ході міжнародної кооперації вагому частину сукупного продукту, причому макроекономічна рівновага такого комплексу забезпечується за активною роллю міжнародного сектора. Наведене визначення ґрунтується на відносних критеріях. Адже країни різняться за своїми розмірами, відтак абсолютні показники міжнародної економічної діяльності не мають безумовного значення. Україна, наприклад, опосередковує більшу частку ВВП, ніж США, проте має менш ефективну економіку та, на відміну від цієї країни, справляє незначний вплив на світову економіку.

Відкритість національних економік передбачає

ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ МОДЕЛІ ВІДКРИТОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ЯК ВИКЛИК ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

вільний рух товарів, капіталів, людських ресурсів та знань між країнами і регіонами світу з метою посилення технологічної досконалості виробництва, зростання його обсягів та ефективності. Тому зміст політики відкритої економіки полягає у законодавчому забезпеченні розумної доступності внутрішнього ринку для припливу іноземного капіталу, товарів, послуг, технологій, інформації, робочої сили, створення сприятливого інвестиційного клімату.

Відкритість економік – це не просто скасування будь-яких обмежень щодо експортно-імпоротної діяльності, а, насамперед, цілеспрямована державна політика, компонентами якої є сприяння внутрішньої конкуренції, вироблення реалістичного конкурсу валютного регулювання, введення досконалої системи інформування щодо змін у технологічному та виробничому процесах у різних країнах світу, забезпечення найсучаснішого правового захисту інтелектуальної власності [3, 16 – 17].

Світова економіка дедалі більшою мірою визначає особливості розвитку країн з перехідною економікою, в тому числі і України. Основні напрями впливу – збільшення обсягів експорту та імпорту відносно ВВП та загострення ситуації із зовнішньою заборгованістю країни.

Україна має високу зовнішньоторговельну квоту. Зовнішньоторговельні квоти, як відомо, належать до кількісних параметрів відкритості економіки. Кожен із показників характеризує один із напрямів провідної форми зовнішньоекономічної діяльності країни – зовнішньої торгівлі. Якщо експортна квота є більшою за 10%, то економіка країни є відкритою. За цим кількісним критерієм більшість країн світу має відкриту економіку. Експортна квота України, порівняно з промислово розвиненими країнами, надзвичайно висока. В 2003 р. експортна квота України становила 52,6%. Тому якщо виходити лише з характеристики відкритості ринку товарів, економіка України має високий і сталий рівень відкритості. Імпортна квота України свідчить про достатньо високий ступінь залежності від світового економічного співтовариства. В 2003 р. імпортна квота становила 41,3%. Головна причина цього – нестача власних енергоносіїв [3, 17].

Метою є не стан відкритості як такий, а забезпечення динамізму та високої якості макроекономічного розвитку. Ступінь відкритості економіки України, наприклад, є вищим, ніж можна було б очікувати, враховуючи низьку конкурентоспроможність вітчизняного виробництва.

В Україні досягнуто досить сталих показників зовнішньоторговельної квоти, зокрема в 2001 р.

– 83%, 2002 р. – 81%, 2003 р. – 92%. Але і досі залишається незадовільним товарне наповнення: екпортується передусім сировина, а імпортуються готові товарні вироби, більша частка яких представлена складною технікою. Чим меншою є забезпеченість країни власними природними ресурсами, тим більшою стає відкритість національної економіки. Це пояснюється тим, що країна змушена компенсувати дефіцит ресурсів їх завезенням. Але останнє повинно бути забезпечене коштами, отриманими від експорту. Це означає, що брак власних природних ресурсів вимагає інтенсифікації міжнародного обміну, більшої відкритості економіки.

Україна має надмірно витратну економіку. Це означає, що виробництво в країні потребує надто багато сировини та енергії. Отже, для того, щоб українська економіка функціонувала, доводиться закуповувати багато енергоносіїв. Звичайно, для цього необхідно щось продавати.

Основною номенклатурою вітчизняного експорту є металевий прокат, продукція металургії. А саме ця галузь є дуже витратною, особливо в нашій країні. Імпорт “працює” на експорт, який, відтак, не є ефективним засобом поліпшення макроекономічного стану в державі, а становить ланку замкненого кола неефективної системи господарювання.

Отже, термін “відкритість” в економіці пов’язаний із поняттями “ефективність розвитку”, “залежність” та багатьма іншими. Причому в сучасному світі у міру збільшення відкритості, як правило, підвищується й економічна ефективність як на макро-, так і на мікроекономічному рівні, а також збільшується взаємна залежність країн [3, 18].

На стані відкритості економіки України протягом років реформ негативно позначилися надто високі показники інфляції та зростання цін, які “тягли” за собою показники ставок кредитування. Останнє, в свою чергу погіршувало умови інвестування. Утім, на етапі виходу з кризи цю проблему значною мірою вдається розв’язати. Щоправда, погіршення світової кон’юнктури призводить до нових ускладнень у формуванні платіжного балансу через зниження попиту на вітчизняну експортну продукцію.

Відкриті економічні системи України та інших держав, які перебувають на трансформаційному етапі розвитку, а також багатьох країн, що розвиваються, характеризуються відносно слабкими конкурентними позиціями на світових ринках від зовнішніх надходжень. Розрахунки конкурентоспроможності країн здійснюють різні інституції та організації. У деякі рейтинги

ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ МОДЕЛІ ВІДКРИТОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ЯК ВИКЛИК ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

конкурентоспроможності країн світу Україна взагалі не потрапляє [3, 19].

Найбільш реальну уяву про відносний стан конкурентоспроможності країни дають високий рівень життя населення в поєднанні з характеристиками позиції держави в міжнародній торгівлі та показниками продуктивності використання факторів виробництва. Концепція конкурентоспроможності національної економіки, як спроможності підвищувати рівень життя у країні, отримала широке поширення і знайшла своє відображення у визначеннях різних урядових програм.

В Україні прийнято ряд законів, таких як “Про зовнішньоекономічну діяльність”, “Про режим іноземного інвестування” та ін., що дає реальну можливість для формування ефективного механізму відкритості її економіки. У відповідних законодавчих актах визначено, що суб’єктом ринку може бути не лише держава, а будь-який економічний суб’єкт, що має конкурентні переваги для виходу на міжнародні ринки або є носієм попиту на іноземні товари [3, 20].

Аналіз українського ринкового середовища показав, що вітчизняні економічні суб’єкти не готові до активної глобалізації ні за рівнем інтернаціоналізації підприємницької діяльності, ні за структурою товарної пропозиції, ні за якістю управлінських систем [6, 65].

Однією з форм глобалізації та якісним проявом відкритості національної економіки є формування і розвиток багатонаціонального підприємства. Спільні підприємства (СП), як форма господарювання на базі міжнародного усунування капіталів, пайового володіння різнонаціональних власників, постають ще одним проявом, а також інструментом взаємного проникнення, інтеграції національних відтворювальних комплексів, науково-технічних, соціально-культурних потенціалів.

Персоніфікованим фактором і показником глобалізації є один з визначальних компонентів виробництва – робоча сила. Економічна глобалізація стає фактором, який у найбільшій мірі визначатиме зміст реальних процесів на ринку праці. Вплив економічної глобалізації на ринок праці проявляється через такі параметри, як склад і структура робочих місць, їхня динаміка, якісні характеристики робочої сили та її мобільність. Економічна глобалізація має подвійний вплив на ринок праці України. З одного боку, створюються і підтримуються тисячі робочих місць, а з іншого – відбувається відтік робочої сили з високим рівнем освіти.

Створення ефективної моделі відкритої

економіки України передбачає вироблення чіткої програмно – цільової політики макроекономічного впливу на формування кардинальних напрямів та параметрів геоекономічної моделі України, враховуючи як галузевий, так і національно-територіальний аспект. Метою тут є підвищення технологічного рівня експорту, перехід від експорту корисних копалин до розвитку експортного виробництва на базі наявних в Україні корисних копалин [3, 22].

Ефективна перспективна національна конкурентна модель України: по-перше, повинна враховувати тенденції розвитку глобального середовища економічної діяльності; по-друге, базуватись на адаптивному для України міжнародному досвіді; по-третє, спиратися на національні можливості реалізації конкурентних переваг за специфічних умов трансформаційного періоду.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Отже, підбиваючи підсумки сказаного вище, робимо **висновки:**

1. Розглядаючи сутнісні характеристики світової економічної глобалізації, слід підкреслити про її об’єктивний характер і неминучість. Як системне явище вона охоплює практично всі сфери соціально-економічного життя, які, одержавши імпульс до подальшого розвитку, справляють вплив на якість і динаміку глобалізаційних змін у галузі економіки, але мають суперечливий характер і неоднозначно впливають на окремі сфери національних економічних систем.

2. Важливою умовою ефективної глобалізації української економіки та успішної її інтеграції до світового економічного простору є збалансування позитивних і негативних глобалізаційних проявів на основі визначення, оцінки і врахування впливу доцентрових (стимулюючих) і відцентрованих (стримуючих) факторів світового економічного розвитку і потенціалу національної економічної системи.

1. Антонюк Л. Конкурентоспроможність національної економіки, показники та динаміка розвитку / Зб. Наук. праць Інституту світової економіки і міжнародних відносин НАН України. – Вип. 32. / Ред. В.С. Новицький. – Київ. – 2002.

2. Буркинський Б. Глобалізація економіки та національна екологічна доктрина // Економіст. – № 9. – 2002. – С. 20 – 23.

3. Осіпова Л.В. Формування ефективної моделі відкритої економіки України як виклик глобалізації // Актуальні проблеми економіки. – №6. – 2005. – С. 15 – 23.

4. Павленко Ю. Цивілізаційні аспекти

ПІДГОТОВКА МАРКЕТОЛОГІВ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В РЕГІОНІ

глобальних протиріч у сучасному світі. – Д.Г. Лук'яненко та ін. – К.: Видавництво КНЕУ. Освіта і управління. – №2. – 2004. – С. 9 – 17. – 2001.

5. Пахомов Ю.М. Глобальні регулятори конкурентності економічних систем // шляхи економічної глобалізації // Економіка Глобалізація і безпека розвитку / О.Г. Білорус, України. – №5. – 2007. – С. 59 – 65.

Стаття надійшла до редакції 06.06.2008.

УДК 338.48:796.5 (477)

Ганна Зайчук, викладач Академії муніципального управління
м. Київ

ПІДГОТОВКА МАРКЕТОЛОГІВ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В РЕГІОНІ

У статті розглядаються питання визначення сутності розвитку туризму та рекреаційної індустрії, даються підходи до визначення інвестицій у сучасних умовах ринкової економіки, та необхідності вивчення цього питання студентами педагогічних університетів, які готують спеціалістів до готельного господарства.

Ключові слова: туристична індустрія, соціальна необхідність, економічна доцільність, рекреаційно-туристичне господарювання.

Актуальність проблеми. Головними напрямками соціально-економічної реконструкції держави є структурна перебудова господарського комплексу і ефективна регіональна політика. Ці процеси взаємопов'язані і передбачають в першу чергу структурну трансформацію економіки у відповідності з специфікою територій і необхідністю забезпечення державних та регіональних інтересів.

Відзначимо, що без врахування природних історичних, геополітичних, економічних особливостей регіонів розраховувати на успіх ринкових реформ буде важко. Внаслідок цього останнім часом активізувалась проблема регіоналізації реформ, вибору оптимальних стратегій територіального розвитку.

Проблема розвитку туризму, яка нами розглядається, відноситься до розвитку Карпатського регіону, Південного регіону та центрального, в який входить м. Київ та Київська область, де відчувається найбільший приплив туристів.

Розглядаючи туристичну індустрію в Україні, слід відзначити, що це одна із староосвоєних видів діяльності України, має надзвичайно вигідне географічне положення та рекреаційну індустрію в тому числі природні умови для туризму, якого в поєднанні з багатою природно-ресурсною базою, значними історичними культурними пам'ятниками завжди є привабливою територією для іноземного туриста. Крім цього відзначимо, що територія України має вигідне географічне

розташування для туристичної індустрії для європейських туристів, які можуть здійснювати подорожі через Україну на Схід, Азію та інші країни. В Україні, крім рекреаційної території, добре налагоджена національна кухня із приготуванням особливих страв, які не виготовляють в інших країнах як Європи, так і Азії, що теж є надзвичайно привабливим чинником для туристичної індустрії, трудовим потенціалом послужили мотивом командно-адміністративної політики екстенсивного нарощування промислових потужностей, сільськогосподарського виробництва.

За цієї системи відбувались роками ігноровані соціальні пріоритети, екологічні блага та рекреаційні цінності регіону, що привели до формування спотвореної на сьогоднішній день структури господарського комплексу, в якому домінуючу роль відіграють природно експлуатуючі галузі матеріального виробництва.

Надмірна експлуатація природних ресурсів фактично склала економічне ядро регіону, опинились перед загрозою закриття. Орієнтована, до того ж, на внутрішні ринки колишнього союзу Росії, регіональна економічна система виявилась нежиттєздатною в кризових умовах. Внаслідок того, назріла потреба в її докорінній реконструкції, пошуку нових перспективних напрямків економічного росту, розвитку окремих регіонів (областей) на основі туризму, як екологічно чистого і надзвичайно привабливого сектору економіки.

Розумною альтернативою подальшій